

Jableczna, Kodeń, Kostomłoty

- sprawozdanie z wycieczki na Podlasie

W dniu 23 czerwca 2017 r. grupa członków Stowarzyszenia Wychowanków SGGW zwiedziła osobliwości ciekawego regionu Polski – niezwykle miejsca kultu religijnego na Podlasiu. Skomplikowane dzieje polityczne tego regionu, spowodowały powstanie na nim mozaiki etnicznej i religijnej. Funkcjonują tu obok siebie różne kultury wyznaniowe: katolickie, prawosławne, grekokatolickie, staroobrzędowców oraz społeczności niechrześcijańskie: Żydzi i Tatarzy.

Jableczna

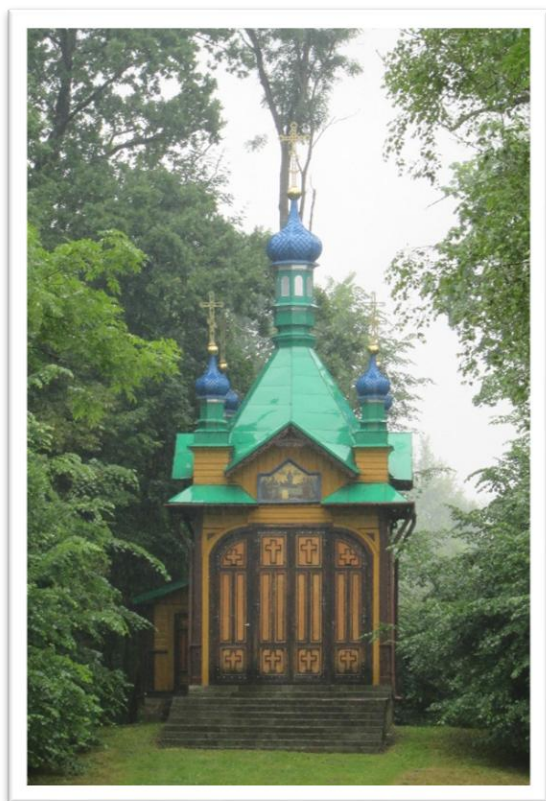
Pobyt rozpoczęliśmy od zwiedzenia największego na Podlasiu prawosławnego monasteru Św. Onufrego w Jablecznej. Znajduje się on w odosobnionym miejscu, w pobliżu Bugu i jego starorzeczy wśród rozległych łąk i pomnikowych dębów. Pierwsza adnotacja o nim występuje w regule nabożeństwa z 1498 r. podarowanej przez brzeskich mieszczan Monasterowi Św. Onufrego. Jak głosi legenda – ikonę Św. Onufrego (XV wieczne dzieło malarstwa sakralnego) w pobliże wsi Jableczna przyniósł nurt Bugu. Mieszkańcy wsi oraz właściciele pobliskich posiadłości Anna i Jan Zaberezińscy założyli w tym miejscu prawosławny klasztor pod wezwaniem Św. Onufrego.

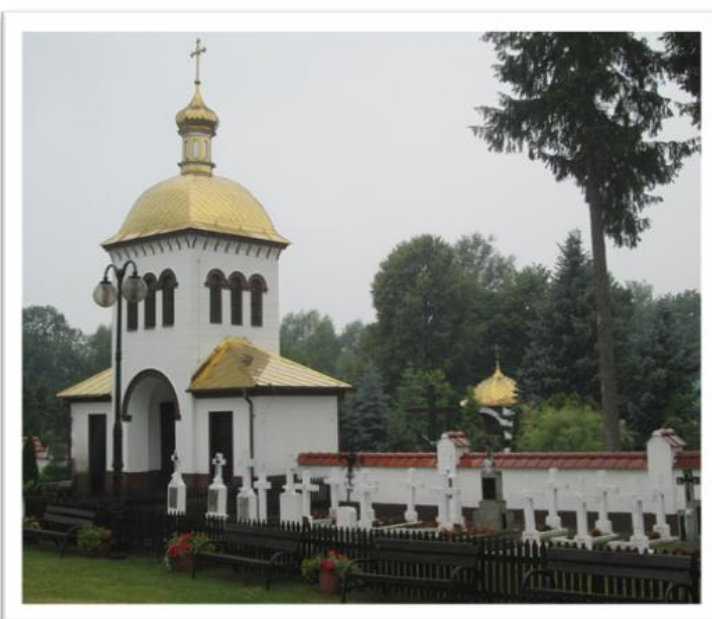
Monaster św. Onufrego w Jablecznej

Intensywny rozwój monasteru został przerwany w następstwie Unii Brzeskiej w 1596 r. Po III rozbiore Polski w 1796 r. Podlasie znalazło się pod władzą Austrii. Monaster Jabłecznyński został objęty jurysdykcją bukowińskiego biskupa prawosławnego, a następnie po przyłączeniu Królestwa Polskiego do Rosji – przeszedł pod jurysdykcję biskupa mińskiego.

W 1840 r. ukończono budowę nowej murowanej świątyni. Kompleks budynków składa się z klasycystycznej cerkwi zbudowanej na planie krzyża greckiego, z wolno stojącej dzwonnicy, plebanii, piętrowego domu zakonnego z kaplicą refektarzową. Całość razem z dziedzińcem i pięknym ogrodem otoczona jest wysokim murem. Do zespołu sakralnego w Jabłecznej należą jeszcze stojące poza ogrodzeniem: kaplica pw. Zaśnięcia NMP z 1908 r. oraz współczesna jej kaplica pw. Św. Ducha.

Kaplica Zaśnięcia NMP

Klasztorny cmentarz

W 1889 r. otwarto przy klasztorze szkołę dla psalmistów, w której wykształcono wielu dyrygentów chórów cerkiewnych. Zajęcia w szkole przerwane podczas I wojny światowej – wznowiono dopiero w 1934 r.

W 1906 r. we wsi Jabłeczna wybudowano szkołę parafialną. Kształcono w niej kandydatów na katechetów i nauczycieli gramatyki.

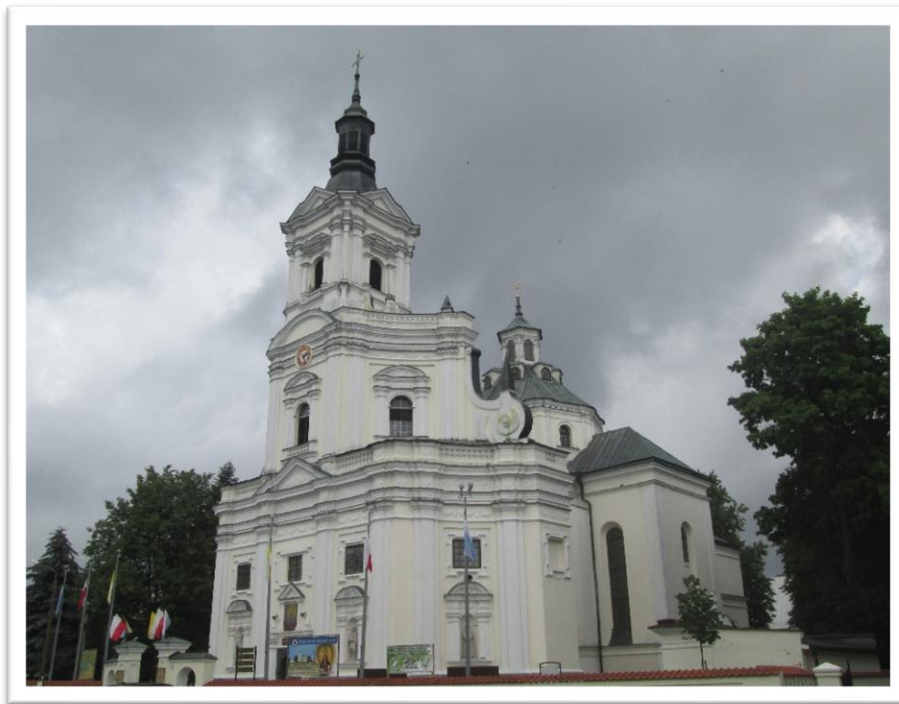
W czasie I wojny światowej większość mnichów ewakuowano do innych monasterów. Wrócili oni w 1918 r. i zobaczyli zdewastowane budynki. Skonfiskowano majątek monasteru, budynki przeszły na rzecz Skarbu Państwa.

W 1934 r. wznowiono działalność szkoły dla psalmistów. Szkoła przetrwała do 1939 r.

W 1942 r. hitlerowcy podpalili klasztor. Ocalała tylko główna świątynia. Po wojnie monaster był powoli odbudowywany. Życie do niego wróciło w latach 70-tych XX wieku, gdy jego przełożonym został archimandryta Sawa. Od 1999 r. klasztor podlega metropolii warszawskiej, nadano mu status stauropigii. W klasztorze aktualnie jest 10 zakonników, którzy zajmują się podtrzymywaniem wiary prawosławnej na terenie Podlasia. Wnętrze głównej świątyni Monasteru Jabłeczyńskiego dzieli się na 3 części. Prezbiterium oddzielone jest od części środkowej przeznaczonej dla wiernych. Przebywający w świątyni powinni zwrócić uwagę na cudowną ikonę Św. Onufrego oraz ikonę Matki Bożej zwanej Jabłeczyńską

Kodeń

Pobyt w Kodniu rozpoczęliśmy od zjedzenia smacznego obiadu w jadalni Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej, którzy od 1927 r. opiekują się Sanktuarium Matki Bożej Kodeńskiej.

Bazylika św. Anny w Kodniu

Kodeński obraz Maryjny jest tu od 400 lat. Według legendy, figurę Maryi wykonał Św. Łukasz Ewangelista. Przez pierwsze wieki historii kościoła drewniana postać Bogurodzicy przebywała w Konstantynopolu – stolicy chrześcijaństwa wschodu. Do Rzymu sprowadził figurę papież Grzegorz Wielki, od którego imienia nosi nazwę Matki Bożej Gregoriańskiej. Przed podarowaniem przez papieża cudownej rzeźby opactwu benedyktyńskiemu w hiszpańskiej Guadalupe – mnich benedyktyński Augustyn namalował jej wizerunek. Przedstawia on Maryję w szatach królewskich z Dzieciątkiem Jezus na lewej ręce i berłem w prawej. Obraz ten przez wieki ozdobił kaplicę papieską w Rzymie.

W 1511 r. w centralnej części rozległego państwa Jagiellonów w dolinie rzeki Bug osiadł Jan Sapieha, otrzymawszy od króla Zygmunta Starego przywilej na wzniesienie miasta Kodeń. Czwarty właściciel nadbużańskiej siedziby rodowej – Mikołaj Pius Sapieha wznosił drewniany kościół parafialny pw. Św. Anny, a w 1629 r. rozpoczął budowę murowanej świątyni rodowej pod tym samym wezwaniem. Prace zostały przerwane z powodu nieuleczalnej choroby fundatora, on sam udał się z pielgrzymką w intencji uzdrowienia do Rzymu. Zaproszony przez papieża Urbana VIII na mszę świętą do prywatnej kaplicy – podczas modlitwy przed cudownym obrazem, został całkowicie uzdrowiony. Urzeczony postacią Matki Bożej – prosił gorąco papieża o podarowanie wizerunku do nowo wznoszonego kościoła na Podlasiu.

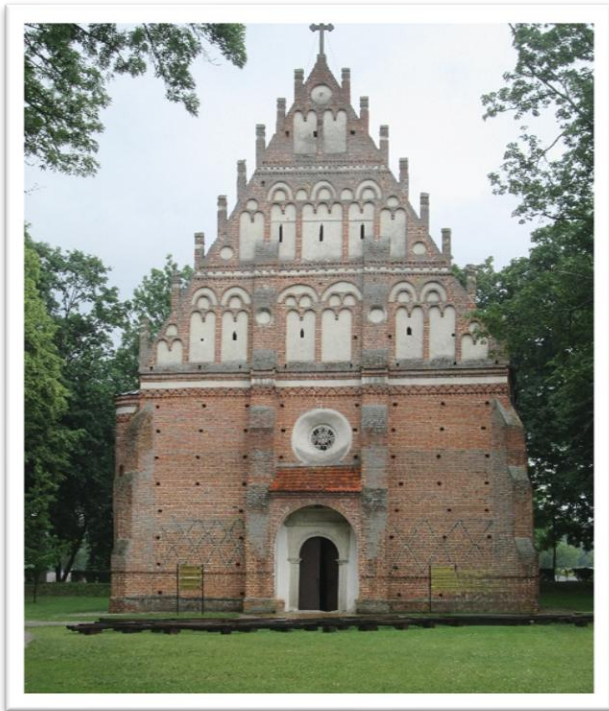
Gdy papież odmówił – wykradł obraz i przeniósł do Kodnia. Za ten czyn spotkała go kara ekskomuniki. Po kilku latach kara została cofnięta. Sapieha jeszcze raz, tym razem w worze pokutnym udał się do Rzymu, skąd pojednany z kościołem wrócił z darem ponad stu relikwii świętych i błogosławionych. Część z nich znajduje się w kodeńskim kościele do dzisiaj.

Kult cudownego obrazu rozszerza się na całe Podlasie. 15 sierpnia 1723 r. na wizerunek Matki Bożej Kodeńskiej nałożono korony papieskie. Tragiczne zmiany, jakie zaszły w Polsce podczas zaborów, a zwłaszcza po powstaniu styczniowym, w którym uczestniczyli licznie mieszkańcy spowodowały prześladowania i represje ludności katolickiej. W 1875 r. zlikwidowano parafię w Kodniu, a kościół pw. Św. Anny zamieniono na cerkiew. Obraz Madonny Kodeńskiej przez 52 lata znajdował schronienie na Jasnej Górze. Dopiero w 1927 r. nastąpił tryumfalny powrót. Od tego czasu sanktuarium opiekują się Misjonarze Oblaci Marii Niepokalanej. Całe wyposażenie zdewastowanego przez zaborców kościoła wykonał rzeźbiarz Marian Kiersnowski. Według jego projektu powstał także ołtarz polowy na ruinach dawnej zbrojowni Sapiechów.

Ołtarz główny w bazylice z cudownym obrazem Matki Bożej Gregoriańskiej

Obecnie Sanktuarium Matki Boskiej Kodeńskiej – Królowej Podlasia i Matki Jedności obejmuje: kościół pw. Św. Anny – piękną świątynię o parawanowej fasadzie i bogatej ornamentyce sklepień, której w 1973 r. papież Paweł VI nadał tytuł bazyliki mniejszej, zbudowaną około 1540 r. w stylu gotyku nadwiślańskiego najstarszą na Lubelszczyźnie Cerkiew – aktualnie kościół pw. Św. Ducha, Kalwarię Kodeńską zlokalizowaną na dawnym terenie zamkowym, ołtarz polowy, klasztor Misjonarzy Oblatów z Muzeum Misyjnym i Ośrodkiem rekolekcyjnym oraz nowoczesny Dom Pielgrzyma.

Dawna zbrojownia przy Zamku Sapiehów, obecnie ołtarz polowy

Kościół pw. Świętego Ducha na Kalwarii

Co roku setki tysięcy pielgrzymów obchodzi na kolanach ołtarz Matki Bożej Kodeńskiej.

Kostomłoty

Wycieczkę zakończyliśmy w Kostomłotach nad Bugiem, gdzie znajduje się powstała w 1627 r. jedyna w Polsce i w Europie parafia neounicka pod wezwaniem Św. Nikity. Zachowuje ona więzi z unickim Kościołem grekokatolickim, ale ma swój własny obrządek bizantyjsko-słowiański i podlega rzymsko katolickiej diecezji siedleckiej. Proboszcz ks. Zbigniew Nikoniuk bardzo ciekawie opowiedział nam o dziejach parafii w czasach rozkwitu Kościoła Unickiego w Rzeczypospolitej (od Unii Brzeskiej) w 1596 r. do 1772 r.), o latach upadku i prześladowań w okresie rozbiorów, powstań i wojen, aż po przesiedleńczą akcję „Wisła”, która także objęła mieszkańców Kostomłotów wywiezionych w 1947 r. na ziemie olsztyńskie. Wrócili tu dopiero po 1957 r.

Parafia Unicka pw. Świętego Męczennika Nikity w Kostomłotach

W powstałej, tak jak parafia w 1627 r., drewnianej cerkwi najcenniejszym zabytkiem jest umieszczona w dwurzędowym ikonostasie – ikona Św. Nikity z 1630 r.

Równie cenne są także inne ikony: Bogurodzicy z Dzieciątkiem, Chrystusa Pantokratora oraz Jozefata Kuncewicza – pierwszego świętego unickiego zamordowanego w Witebsku w 1623 r.

Przy Sanktuarium Unitów Podlaskich jest również Mauzoelum, gdzie od 1998 r. znajduje się część relikwii Błogosławionych Męczenników z Pratulina oraz ośrodek rekolekcyjny – miejsce kongresów ekumenicznych i spotkań młodzieży.

Mimo niezbyt sprzyjającej pogody uczestnicy wyjazdu byli bardzo zadowoleni ze zwiedzenia tak ciekawych miejsc kultu religijnego Podlasia.

Opracowały: Tekst: Zofia Gorzkowska i Marianna Wielądek

Zdjęcia: Elżbieta Milewska